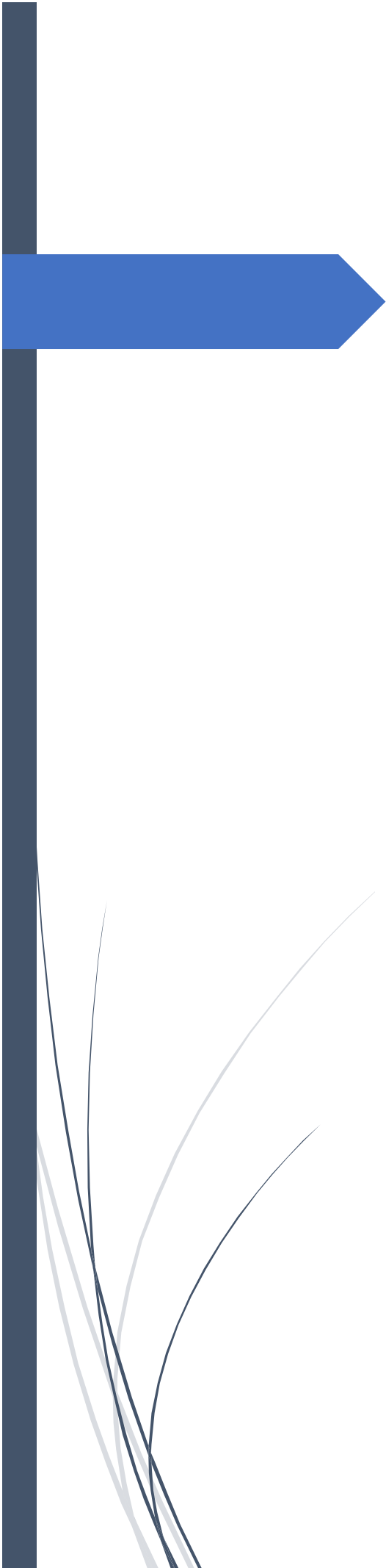

Psycho-educatie bij kinderen met een TOS

Een kwantitatief onderzoek naar de invloed van psycho-educatie op het zelfinzicht bij kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) in het cluster-2-onderwijs

Auteur:	Manon van Neck
Studentnummer:	1715546
Docentbegeleider:	Esther van Niel
Onderwijsinstelling:	Hogeschool Utrecht
Opleiding:	Logopedie
Periode:	Blok CD, 2021

Samenvatting

Dit artikel beschrijft een kwantitatief onderzoek naar de invloed van psycho-educatie op het zelfinzicht van kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) in het cluster-2-onderwijs. Psycho-educatie heeft als doel de vaardigheden van personen met een stoornis te vergroten en hun zelfinzicht te verbeteren. Bij zelfinzicht richt iemand de aandacht op zichzelf, waarbij hij of zij informatie identificeert, verwerkt en opslaat. Dit verhoogt onder andere zelfregulatie en zelfvertrouwen. Logopedisten op cluster-2-school X verwachten dat leerlingen met een TOS baat hebben bij psycho-educatie, onder andere omdat deze leerlingen onvoldoende inzicht hebben in hun problematiek. Over de relatie tussen psycho-educatie en een TOS is weinig bekend. Om in kaart te brengen of psycho-educatie het zelfinzicht bij leerlingen met een TOS vergroot, is onderzoek nodig.

Aan de hand van het prentenboek *Het Taalmonster van Kaat*, geschreven door Ipenburg & van Niel (2020) zijn twee leerlingen individueel behandeld met psycho-educatie. Zij hebben vier behandelingen gekregen, waarbij het prentenboek is gelezen en hun TOS bespreekbaar is gemaakt. Tijdens de behandelingen is het principe van kijken, wachten en luisteren toegepast en heeft de onderzoeker een veilige, vertrouwde omgeving proberen te creëren. Er heeft een voor- en nameting plaatsgevonden, waarmee het zelfinzicht van de leerling is getoetst. Tevens is door middel van een vragenlijst gevraagd naar de ervaringen van de leerlingen, om te beoordelen of het prentenboek een geschikt middel is voor logopedisten om hun psycho-educatie behandelingen vorm te geven.

Uit de resultaten is gebleken dat de twee leerlingen na de interventie over mogelijk meer zelfinzicht beschikten. Ze hebben beide een hogere score op de nameting. Verder deden zij een aantal uitspraken waaruit zelfinzicht blijkt. Hieruit kan geconcludeerd worden dat psycho-educatie met behulp van het prentenboek van invloed is op het zelfinzicht bij kinderen met een TOS.

Inleiding

In elke schoolklas zitten gemiddeld twee kinderen met een specifieke taalontwikkelingsstoornis (TOS). Dit betekent dat 7,5% van de kinderen een TOS heeft zonder gerelateerde biomedische aandoening (Norbury et al., 2016). Een taalontwikkelingsstoornis is een neurologische ontwikkelingsstoornis, die zich zowel kan uiten in het taalbegrip als in de taalproductie en in alle domeinen (taalvorm, taalinhoud en taalgebruik) en modaliteiten (gesproken en geschreven taal en gebarentaal) (Gerrits & Van Niel, 2012). Door faalervaringen hebben veel kinderen met een TOS een gebrek aan zelfvertrouwen en een negatief zelfbeeld. Leerlingen in de leeftijd van 7 tot 13 jaar met een TOS laten een lager zelfbeeld zien dan normaal ontwikkelende leeftijdgenoten op de domeinen schoolvaardigheden, sociale acceptatie en gedragshouding (Jerome, Fujiki, Brinton, & James, 2002; Marton, Abramoff, & Rosenzweig, 2005). Een TOS is een blijvende stoornis, wat betekent dat kinderen hiermee moeten leren omgaan. De richtlijn TOS beveelt psycho-educatie aan. Zij beschrijft dat de logopedist, naast therapie gericht op de taal en communicatieve vaardigheden, tevens aandacht kan besteden aan het leren omgaan met de gevolgen van een TOS (NVLF, 2017). Volgens Van Lieshout (2009) heeft een interventie pas zin, als een kind zijn eigen probleem kent en accepteert.

Psycho-educatie richt zich op het vergroten van de vaardigheden van personen met een stoornis. Een doel daarbij is het accepteren van de stoornis, zodat een positief zelfbeeld ontstaat (Vermeulen, 2005). Onder psycho-educatie valt ook het verbeteren van het zelfinzicht. Zelfinzicht is een activiteit waarbij een persoon de aandacht op zichzelf richt en informatie actief identificeert, verwerkt en opslaat (Morin, 2011). Zelfinzicht verhoogt onder andere zelfregulatie, zelfreflectie, zelfvertrouwen en de accuraatheid van zelfkennis en vermindert angst, stress en depressie (Morin, 2017). Zelfinzicht is een onderdeel van de executieve functies. Deze functies, die ook het werkgeheugen en cognitieve flexibiliteit betreffen, zijn vaak verstoord bij kinderen met een TOS (Broedelet, Boelhouwer, Scheper, Rispens, & ter Wal, 2015). Uit een grootschalig onderzoek is gebleken dat kinderen met taalstoornissen op het gebied van verbale en non-verbale executieve functies, lager scoren dan kinderen zonder een taalstoornis (Henry, Messer, & Nash, 2012). In dit onderzoek is het zelfinzicht niet meegenomen. Tevens is de innerlijke spraak bij kinderen met een TOS minder goed ontwikkeld (Isarin, Jekeli, Hermans, & Vissers, 2017). Dit kan een oorzaak zijn van verstoord zelfinzicht, aangezien wordt aangenomen dat innerlijke spraak bijdraagt aan goed zelfinzicht (Isarin et al., 2017). Volgens Morin (2011) zijn fysieke stimuli van belang bij het ontwikkelen van zelfinzicht, zoals spiegels en plaatjes of geschreven teksten die het besef van het fysieke zelfbeeld stimuleren. Ook stelt Morin dat de sociale omgeving een rol speelt, omdat die het innerlijk zelfbeeld voorziet van feedback en andere perspectieven.

Psycho-educatie wordt in het Nederlandse zorgsysteem succesvol toegepast bij onder andere aandachtstekortstoornissen (ADHD) en autismespectrumstoornissen (Van der Meijden & Van der Stegen, 2009). Een systematisch review heeft de positieve aspecten van psycho-educatie op onder andere het zelfinzicht bij kinderen met ADHD aangetoond (Montoya et al., 2011). Het beschikbare bewijs was bij dit onderzoek echter beperkt, doordat sommige bevindingen moeilijk te interpreteren waren. In een *randomised controlled trial*, uitgevoerd onder 48 jonge mensen met autisme zijn de effecten van psycho-educatie onderzocht. Na de interventie had de experimentele groep meer kennis over autisme en een groter zelfbewustzijn dan de controlegroep (Gordon et al., 2015). Echter, in dit onderzoek is het niet duidelijk welke aspecten effect hebben gehad op het zelfbewustzijn en de kennis over autisme. Jonge mensen met autisme een reëel beeld geven van hun sterke en zwakke kanten kan tot herkenning, acceptatie en meer zelfvertrouwen leiden (Van der Meijden & Van der Stegen, 2009).

Uit de hierboven beschreven onderzoeken is gebleken dat kinderen met autisme en kinderen met een TOS gemeenschappelijke kenmerken hebben, waaronder problemen met innerlijke taal, executieve functies, taalbegrip en productieproblemen. Aangezien gebleken is dat psycho-educatie een gunstig effect heeft op autisme, is de verwachting dat psycho-educatie bij TOS ook tot positieve resultaten leidt.

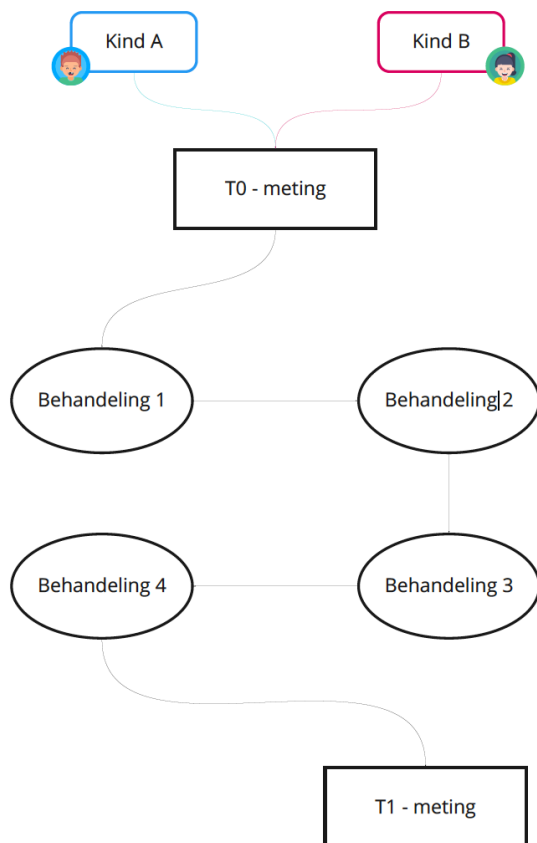
De afwezigheid van effectonderzoek van psycho-educatie bij TOS kan te maken hebben met het feit dat daarvoor nog weinig materiaal beschikbaar is. Momenteel worden meerdere initiatieven genomen, waaronder Spraaktaalkind en PeTOS van Kentalis. Dit zijn complete werkboeken met een lange duur. Om een TOS in kortere tijd bespreekbaar te maken, ontwikkelden Ipenburg en Van Niel (2020) het prentenboek *Het Taalmonster van Kaat*. Dit is het eerste prentenboek over leven met een TOS. De gevolgen en symptomen van een TOS worden besproken, met de verwachting dat het kind deze herkent en meer inzicht krijgt in zijn eigen stoornis. Zoals eerder beschreven, zijn verschillende factoren van belang bij het ontwikkelen van zelfinzicht. Het prentenboek bevat fysieke stimuli. De sociale omgeving, in dit geval de behandelend logopedist, voorziet de cliënt van feedback en andere perspectieven.

Op cluster-2-school X hebben de logopedisten gemerkt dat veel leerlingen met een TOS baat kunnen hebben bij psycho-educatie. Leerlingen weten bijvoorbeeld niet waarom ze op deze school zitten en ze hebben vaak onvoldoende inzicht in de eigen problematiek. Het gebrek aan handvatten en geschikte middelen daarvoor op de school maakt het voor logopedisten lastig om hierover te praten met de kinderen. Bovendien is nog weinig bekend over psycho-educatie bij mensen met een TOS. Om in kaart te brengen of psycho-educatie het zelfinzicht van kinderen met een TOS vergroot, is onderzoek vereist. Het vinden van een toepasbaar middel biedt de logopedist de mogelijkheid om een leerling te begeleiden bij het ontwikkelen van meer zelfinzicht. De leerlingen zijn hierbij gebaat, omdat zelfinzicht het zelfvertrouwen verhoogt en invloed uitoefent op het realiseren van positief zelfbeeld. Beschikken over zelfinzicht kan er daarnaast toe leiden dat een kind meer begrip heeft voor zichzelf en gerichtere vragen kan stellen aan anderen.

Op basis van de bovenstaande probleemstelling zijn de volgende onderzoeksvraag en deelvraag geformuleerd. De hoofdvraag is: *In hoeverre heeft psycho-educatie invloed op het zelfinzicht bij kinderen uit groep 3 met een taalontwikkelingsstoornis op het cluster-2-onderwijs?* De deelvraag is: *Hoe ervaren kinderen de psycho-educatiebehandelingen aan de hand van het prentenboek *Het Taalmonster van Kaat*?*

Methode

Dit kwantitatief onderzoek betreft een casestudy. Tussen de voormeting (T0-meting) en de nameting (T1-meting) heeft een interventie plaatsgevonden, bestaande uit vier behandelingen. Het onderzoeksdesign is te vinden in Figuur 1.

Figuur 1. Onderzoeksdesign

Participanten

De participantengroep bestond uit twee Nederlandstalige leerlingen uit het cluster-2-onderwijs. Beide leerlingen hebben een gediagnosticeerde taalontwikkelingsstoornis en voldoen aan de cluster-2-eisen van de Siméa-richtlijnen (Siméa, 2017). De participanten voldeden ook aan de inclusiecriteria van dit onderzoek (zie Tabel 1). De onderzoeker had voorafgaand aan het onderzoek geen kennis over de mate van zelfinzicht van de kinderen.

Tabel 1: participanten

Participant	Kind A	Kind B
Geslacht	Jongen	Meisje
Kalenderleeftijd	8;1	7;7
Moedertaal	Nederlands	Nederlands
Groep	Groep 3	Groep 3
Stoornis	TOS	TOS
- CELF Receptieve taalindex	SD: -1,5	SD: -1,5
- CELF Expressieve taalindex	SD: -0,9	SD: -2,1
- CELF Taalinhoudindex	SD: -3,0	SD: -0,8
- CELF Taalvormindex	SD: -0,5	SD: -2,1

Interventie

De behandelingen met psycho-educatie bestonden uit het lezen en bespreken van het prentenboek *Het Taalmonster van Kaat*, dat is geschreven voor kinderen met een taalontwikkelingsstoornis. Het verhaal gaat over een meisje met een TOS, genaamd Kaat. In het verhaal krijgt Kaat hulp van een logopedist (Ipenburg & Van Niel, 2020).

De participanten zijn één keer per week 25 minuten, tijdens de gymles, individueel behandeld met psycho-educatie. Het boek bestaat uit 24 bladzijdes, waarvan bij elke behandeling zes bladzijdes zijn gelezen en besproken. In het boek staat een aantal stuurvragen, die een leidraad in de behandelingen boden. De inhoud is van tevoren vastgesteld (zie Tabel 2), maar vooral werd ingegaan op hetgeen het kind vertelde. Hierdoor zijn onderwerpen die voor het kind belangrijk zijn, besproken. Hierbij is het principe van kijken, wachten en luisteren toegepast. Deze principes gaan uit van de lichaamstaal en het gedrag van het kind, waarbij gewacht wordt op het kind. Dat heeft daardoor tijd om te vertellen of te reageren. Het gevolg hiervan is een vertrouwensband en een positieve invloed op het zelfbeeld (Pepper & Weitzman, 2017). Na elke behandeling is via de e-mail een terugkoppeling gegeven naar de ouders van de participanten, zodat zij op de hoogte waren van wat in die behandeling besproken was. Ouders konden zo, indien gewenst, thuis verder op het onderwerp doorgaan. Het wordt raadzaam geacht om ouders te betrekken bij psycho-educatie, omdat dat de omgang met en verzorging van het kind bevordert (Crowley, Rose, Smith, Hobster, & Ansell, 2008).

Tabel 2: Inhoud psycho-educatiebehandelingen

Behandeling 1

5 minuten

Kennismaken. Het kind vertelt over zijn familie en hobby's. Ook de onderzoeker vertelt over zichzelf. Hierdoor wordt geprobeerd een veilige omgeving te creëren.

5 minuten

Prentenboek introduceren en vertellen wat we de aankomende weken gaan doen.

15 minuten

De eerste zes bladzijdes lezen van het boek. De volgende onderwerpen worden tijdens het lezen besproken:

- de ervaring van het kind met zijn of haar eigen spreken en begrijpen;
- communicatie met leeftijdsgenoten;
- problemen thuis;
- de kwaliteiten van het kind. Waar is het goed in en wat vindt het leuk om te doen?

Behandeling 2

5 minuten

Herhaling vorige behandeling. Wat weet het kind nog?

15 minuten

De tweede zes bladzijdes lezen, met daarin de volgende onderwerpen:

- problemen tijdens het buitenspelen en het begrijpen en vertellen van grapjes;
- lastige dingen in de klas;
- een taalmonster, dat de kinderen mogelijk bij zichzelf herkennen.

5 minuten

Afronding. Wat vindt het kind van het boek en de manier waarop gesproken wordt over zijn of haar moeilijkheden?

Behandeling 3

10 minuten

De derde zes bladzijdes lezen. Kaat heeft contact met een logopedist. De logopedist denkt dat Kaat een TOS heeft.

15 minuten

Een TOS wordt uitgelegd aan de hand van de poster 'Jos heeft een TOS' (Kentalis, z.d.). Herkennen de kinderen een aantal kenmerken bij zichzelf? Er wordt besproken of zijn of haar problemen met taal ook door TOS kunnen komen.

Behandeling 4

5 minuten

Herhaling van de voorgaande behandelingen. Wat heeft het kind nog onthouden?

15 minuten

De laatste zes bladzijdes worden gelezen en besproken. De volgende onderwerpen komen aan bod:

- logopedie;
- hoe anderen het kind kunnen helpen met praten of begrijpen (dus waar het kind volgens zichzelf baat bij heeft);
- nogmaals de situatie thuis en met leeftijdsgenoten.

5 minuten

Afronding. De positieve eigenschappen van het kind en de huidige school worden bekrachtigd.

Meetmethode

De KiddyCAT is ingezet als meetinstrument voor dit onderzoek, vanwege het ontbreken van een instrument om zelfinzicht bij kinderen met een TOS te meten. De KiddyCAT meet de communicatieve attitude van kinderen tot zes jaar die stotteren. De test brengt de reacties van kinderen op hun spreekvaardigheden in kaart. De therapeut krijgt zo zicht op de inwendige reacties van een stotterend kind (Vanryckeghem & Brutten, 2015). De KiddyCAT bestaat uit twaalf vragen, waarop de vetgedrukte antwoorden een score van 1 krijgen (zie Bijlage 1). De antwoorden in een vette druk wijzen op een negatieve houding ten opzichte van het eigen spreken. Een score van 4 of hoger wordt volgens de KiddyCAT-normen beschouwd als atypisch. De resultaten van dit onderzoek zijn niet genormeerd voor kinderen met een TOS. Echter, de antwoorden op de vragen bieden wel inzicht in de mate waarin de kinderen denken over hun eigen spreken. Bij een hoge score op de KiddyCAT beschikt een kind mogelijk over meer zelfinzicht. Een beperkt zelfinzicht leidt tot een lage score op de KiddyCAT, omdat het kind dan waarschijnlijk geen negatieve attitudes ten opzichte van zijn eigen spreken ervaart. Daarom wordt in dit onderzoek gesproken over mogelijk meer of minder zelfinzicht.

De KiddyCAT-vragen worden gesteld in een voor- en nameting. Daarnaast zijn twee open vragen toegevoegd, om kort in kaart te brengen wat het kind weet van zijn TOS. Dit zijn:

1. Weet je wat een taalontwikkelingsstoornis is?
2. Weet je waarom je hier op school zit?

De auteurs van het prentenboek hebben een vragenlijst opgesteld (zie Bijlage 2), die kinderen kunnen invullen nadat het prentenboek is doorlopen. Daarin wordt hen gevraagd wat ze van het verhaal vinden en of dit een fijne manier is om TOS uit te leggen. De antwoorden op deze vragenlijst dragen bij aan het antwoord op de deelvraag van dit onderzoek.

Betrouwbaarheid en validiteit

De KiddyCAT is een intern, betrouwbaar instrument met een goede test-hertestbetrouwbaarheid. De KiddyCAT is genormeerd voor kinderen die stotteren. De meting is hierdoor niet gevalideerd voor kinderen met een TOS. De onderzoeker heeft persoonlijk contact gehad met onderzoeker Anniek van Doornik-Van der Zee, die de toepasbaarheid van de KiddyCAT bij kinderen met een spraakontwikkelingsstoornis heeft onderzocht. Naar aanleiding daarvan is ervoor gekozen om de KiddyCAT ook voor dit onderzoek in te zetten. Van de inhoud van het meetinstrument is niet afgeweken en alle vragen zijn gesteld. De psycho-educatiebehandelingen zijn met een audio-opname opgenomen en steeds op dezelfde dag nog uitgeschreven. Hierdoor is precies genoteerd wat de participanten zeiden. De betrouwbaarheid van het onderzoek is hiermee gewaarborgd.

Analysemethode

De uitkomst van de KiddyCAT is op een kwantitatieve manier geanalyseerd. De totaalscores zijn, samen met de open vragen, door middel van een voor- en nameting vergeleken. Daarnaast is op een beschrijvende manier beschreven welke vragen bij de nameting anders beantwoord zijn dan bij de voormeting. De totaalscores zijn in een grafiek weergegeven, waarin de kinderen met zichzelf en elkaar zijn vergeleken. De verwachting is dat de kinderen op de eindmeting, door middel van een hogere totaalscore, meer inzicht in hun taalstoornis laten zien. Doordat de opnames van de behandelingen zijn uitgeschreven, kunnen bij de resultaten quotes vermeld worden, waaruit het zelfinzicht van de participanten blijkt. Van elke behandeling is één quote geselecteerd. De psycho-educatie is op deze manier in kaart gebracht.

Ethische aspecten

De ouders van de geïnccludeerde kinderen hebben van tevoren een toestemmingsformulier met informatie over het onderzoek ontvangen (zie Bijlage 3). Daarin stond vermeld dat alle gegevens van de kinderen te allen tijde met vertrouwen en respectvol worden behandeld. De gegevens zijn geanonimiseerd en worden niet gedeeld of gekopieerd, tenzij dat in het kader van een overleg nodig is voor het verlenen van goede zorg. Hierdoor is de privacy van de kinderen en de ouders beschermd en gewaarborgd. Daarbij is voldaan aan de AVG-wetgeving (Schermer, Hagenauw, & Falot, 2018). De verzamelde gegevens zijn na afronding van het onderzoek verwijderd. De kinderen konden te allen tijde zonder opgaaf van reden en zonder verdere gevolgen stoppen. Hun deelname bleef gedurende het onderzoek dus vrijwillig. Als de kinderen iets niet wilden vertellen, dan respecteerde de onderzoeker dit.

Resultaten

Tabel 3 en 4 laten de resultaten zien van de KiddyCAT op de voormeting (To) en de nameting (T1). Een score van 0 wijst op mogelijk laag zelfinzicht en een score van 12 op mogelijk veel zelfinzicht.

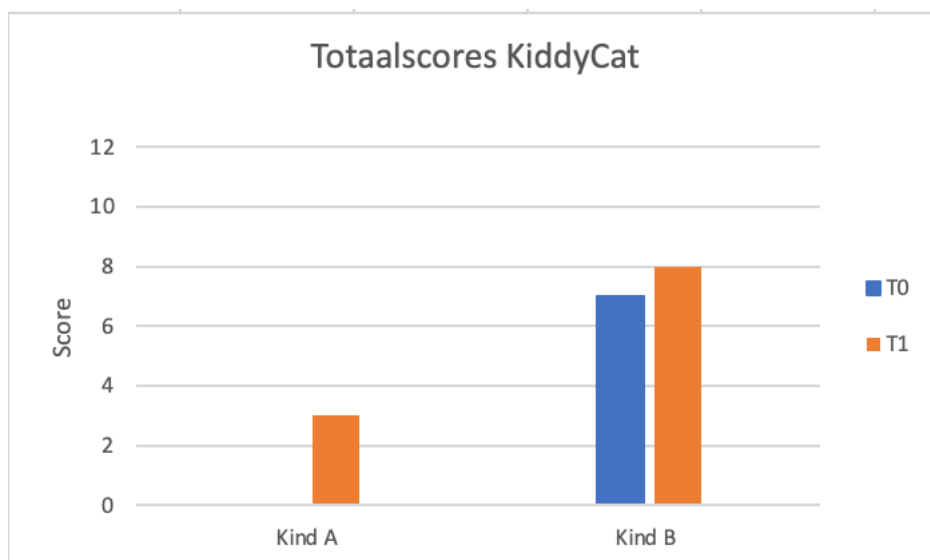
Tabel 3

<i>Voor- en nameting KiddyCAT, kind A</i>				
	Kind A To	Score	Kind A T1	Score
1. Praat jij goed?	Ja	0	Ja	0
2. Is het moeilijk voor jou om woorden te zeggen?	Nee	0	Nee	0
3. Vinden mama en papa dat je goed spreekt?	Ja	0	Ja	0
4. Is het moeilijk voor jou om je naam te zeggen?	Nee	0	Nee	0
5. Proberen mensen je te helpen om te praten?	Nee	0	Ja	1
6. Is spreken moeilijk voor jou?	Nee	0	Nee	0
7. Komen je woorden gemakkelijk uit je mond?	Ja	0	Nee	0
8. Praat je goed met iedereen?	Ja	0	Ja	0
9. Denk jij dat spreken moeilijk is?	Nee	0	Ja	1
10. Spreek je graag?	Ja	0	Ja	0
11. Zijn er woorden die soms moeilijk uit je mond komen?	Nee	0	Ja	1
12. Vinden de mensen dat je goed spreekt?	Ja	0	Ja	0
Totaalscore:		0		3

Tabel 4

<i>Voor- en nameting KiddyCAT, kind B</i>				
	Kind B To	Score	Kind B T1	Score
1. Praat jij goed?	Ja	0	Ja	0
2. Is het moeilijk voor jou om woorden te zeggen?	Nee	0	Ja	1
3. Vinden mama en papa dat je goed spreekt?	Nee	1	Ja	0
4. Is het moeilijk voor jou om je naam te zeggen?	Nee	0	Nee	0
5. Proberen mensen je te helpen om te praten?	Ja	1	Ja	1
6. Is spreken moeilijk voor jou?	Ja	1	Ja	1
7. Komen je woorden gemakkelijk uit je mond?	Nee	1	Nee	1
8. Praat je goed met iedereen?	Ja	0	Nee	1
9. Denk jij dat spreken moeilijk is?	Ja	1	Ja	1
10. Spreek je graag?	Nee	1	Ja	0
11. Zijn er woorden die soms moeilijk uit je mond komen?	Nee	0	Ja	1
12. Vinden de mensen dat je goed spreekt?	Nee	1	Nee	1
Totaalscore:		7		8

Tabel 3 toont de antwoorden van kind A bij de To- en de T1-meting. Bij de To-meting behaalde hij 0 punten. Na de interventie scoorde hij 3 punten. Hij beantwoordde vraag 5, 9 en 11 toen met 'ja'. Dit wijst op mogelijk meer zelfinzicht. In tegenstelling tot kind A laat kind B op de To-meting met een score van 7 al zien dat zij zich bewust is van haar TOS. Na de interventie beantwoordde zij vijf vragen anders. Voor de vragen 2, 8 en 11 kreeg zij 1 punt. Hiermee laat zij zien dat haar zelfinzicht mogelijk is gegroeid. De vragen 3 en 10 beantwoordde zij bij de To-meting met nee, maar bij de T1-meting met ja. Daarvoor kreeg zij dus na de interventie geen punten, wat zou betekenen dat ze toen over minder zelfinzicht beschikte. Tot slot komen alleen bij vraag 1 de antwoorden tussen beide kinderen overeen. Verder laten ze een verschillende houding zien ten opzichte van hun spreken. Figuur 2 toont de totaalscores en geeft het verschil tussen de kinderen weer.

Figuur 2. Totaalscores KiddyCAT

Tabel 5 en 6 hieronder tonen de antwoorden van de twee participanten op de twee open vragen. De kinderen refereerden in de T1-meting beiden aan het taalmonster. Zij konden na de interventie zelf bedenken waarom ze op deze school zitten, in plaats van hun ouders in dat antwoord te betrekken.

Tabel 5: Voor- en nameting open vragen, kind A.

	Kind A T0	Kind A T1
Weet je wat een taalontwikkelingsstoornis is?	“Nee”	“Ja, dan haalt een monster de woorden door elkaar. Dit is niet fijn en je hebt moeite met taal”.
Weet je waarom je hier op school zit?	“Ja, mijn papa en mama zeiden dat dit een goede school voor me was. Hier kan ik beter oefenen en ze dachten dat ik het hier leuker zou hebben”.	“Ja, het monster zit in mijn hoofd, maar een heel kleintje. Ik heb een sterk monster. Ik moet er 30 weken voor doen, voordat het monster weg is. Ik heb geprobeerd om jaren dat monster weg te halen, want eerst was het een grote bende, maar nu krijg ik het niet kleiner, echt niet kleiner!”

Tabel 6: Voor- en nameting open vragen, kind B.

	Kind B T0	Kind B T1
Weet je wat een taalontwikkelingsstoornis is?	“Nee”	“Ja, dan zit er een taalmonster in je hoofd die de woorden door de war maakt”.
Weet je waarom je hier op school zit?	“Om te leren. Mijn papa en mama denken: ‘dit is een groot gebouw waar ik goed kan leren’.”	“Om te leren praten, om het taalmonster te helpen.”

Naast de resultaten van het meetinstrument is een aantal quotes verzameld. Daaruit blijkt hoe de kinderen tegen hun TOS aankijken.

Kind A: “Ik kom altijd heel goed op mijn woorden. Heel soms, ik had dat gisteren ook wel eens, toen... zie je nu krijg ik het ook, maar ik heb het niet zo heel vaak.” (Behandeling 1)

Kind A: “Ik moest twee keer in groep 2 zitten en ik zit nog steeds in dezelfde klas en dat vind ik ook niet leuk. De juf van mijn oude school dacht ‘X kan alles niet, dus hij moet extra lang in deze school zitten’. Ik vond het echt maar raar.” (Behandeling 2)

Kind A: “Waarom zit ik hier op school als ik geen moeite hebt met taal enzo? Dat vind ik heel raar.” (Behandeling 3)

Kind A: “Ik wil dat deze kleine monster weggaat. Als ik op een andere school zit, kan het steeds groter worden. Daarom wil ik op deze school blijven, want ik ben er bijna.” (Behandeling 4)

Kind B: “Dat is dus ook bij mij, alleen het [taalmonster] kan er niet in het echt uitkomen.” (Behandeling 1)

Kind B: “Het monster snapt steeds de woorden niet, dat vind ik niet leuk.” (Behandeling 2)

Kind B: “Nee, dan kan ik het helemaal niet onthouden. Dan wil ik iets zeggen, maar dan gaat het gelijk uit mijn hoofd. En daar wil ik echt mee stoppen, daarom zit ik zoveel te ontspannen en dan gaat dat beest [doelend op het monster] ook even ontspannen en dan gaat ie even rustig aan doen.” (Behandeling 3)

Kind B: “Papa en mama helpen me heel vaak. Ze zeggen de woorden die ik me vergis.” (Behandeling 4)

Het onderzoek bevatte tot slot de deelvraag: “Hoe ervaren kinderen de psycho-educatiebehandelingen aan de hand van het prentenboek Het Taalmonster van Kaat?”. De ingevulde vragenlijst (zie Bijlage 4 en 5) laat zien dat de kinderen het verhaal leuk vinden. Beide kinderen werkten tijdens het onderzoek goed mee en waren geïnteresseerd in het verhaal. Ze vonden het een goede manier om een TOS uit te leggen, maar ze vonden het monster niet leuk. Kind A vond de tekst makkelijk te begrijpen. Kind B vond dat het boek te veel tekst bevat en dat de tekst moeilijk te begrijpen was. Beide kinderen vonden de tekeningen mooi en leuk.

Conclusie en discussie

In dit onderzoek is antwoord gegeven op de volgende onderzoeksvraag: *In hoeverre heeft psycho-educatie invloed op het zelfinzicht bij kinderen uit groep 3 met een taalontwikkelingsstoornis op het cluster-2-onderwijs?* Bij deze vraag hoorde de volgende deelvraag: *Hoe ervaren kinderen de psycho-educatiebehandelingen aan de hand van het prentenboek *Het Taalmonster van Kaat*?*

Als antwoord op de hoofdvraag kan geconcludeerd worden dat de participanten na afloop van de psycho-educatiebehandelingen mogelijk meer zelfinzicht hebben gekregen. Zij hebben meer inzicht in hun moeilijkheden, waardoor ze wellicht gerichtere hulpvragen kunnen stellen. De deelvraag over *Het Taalmonster van Kaat* heeft uitgewezen dat dit prentenboek bruikbaar en gebruiksvriendelijk is en effect lijkt te hebben op het vergroten van het zelfinzicht van kinderen met een TOS. Daarnaast vinden kinderen het een leuk boek om TOS bespreekbaar te maken. *Het Taalmonster van Kaat* is daarom een laagdrempelig middel dat logopedisten in kunnen zetten bij hun logopedische behandeling.

Uit de resultaten is gebleken dat kind A ten tijde van de voormeting geen negatieve houding had ten opzichte van zijn spreken en over mogelijk weinig zelfinzicht beschikte. Hij wist niet wat een TOS is en waarom hij onderwijs op school X volgt. Deze uitkomst bevestigt de bevindingen van Broedelet et al. (2015), dat kinderen met een TOS een beperkt zelfinzicht hebben. De uitspraken van kind A in behandelingen 1, 2 en 3 onderschrijven deze uitkomst. Omdat kind A geen last heeft van zijn stoornis, vertoonde hij onbegrip over het feit dat hij op deze school zit. Hij begreep niet dat hij niet op de school bij hem in de buurt zit. Dit is tijdens de behandelingen besproken, waarna hij in behandeling 4 een andere reactie gaf. Hij wil van zijn kleine taalmonster af en is van mening dat deze school daar de beste plek voor is. Op de nameting scoorde hij 3 punten. Hij heeft dus mogelijk meer zelfinzicht in zijn stoornis gekregen. Deze uitkomst komt overeen met grootschalig onderzoek van Gordon et al. (2015) en Montoya et al. (2011) onder jonge mensen met autisme en ADHD, waarbij het zelfinzicht na psycho-educatie gegroeid bleek.

In tegenstelling tot kind A voldoet kind B niet aan de verwachting dat kinderen met een TOS weinig zelfinzicht hebben. Op de voormeting behaalde zij een score van 7 punten. Ze kon al goed aangeven welke dingen lastig voor haar zijn, maar ze wist, net zoals kind A, niet wat een TOS is en kon niet uitleggen waarom ze op school X zit. Kind B herkende het taalmonster uit het prentenboek *Het Taalmonster van Kaat* meteen bij zichzelf. Tijdens de behandelingen kwam ze over als een onzeker meisje met een laag zelfbeeld. Dit komt overeen met het onderzoek van Marton et al. (2005), waaruit bleek dat kinderen met een TOS een lager zelfbeeld hebben dan normaal ontwikkelende leeftijdsgenoten. Bij de nameting scoorde kind B 8 punten. Dit is slechts één punt meer dan bij de voormeting, maar met vraag 2, 8 en 10 liet zij zien mogelijk over nog meer zelfinzicht te beschikken. De vragen 3 en 10 beantwoordde ze echter tegenovergesteld. Mogelijk heeft ze deze vragen op de T1 met 'ja' beantwoord, omdat de onderzoeker zich tijdens de interventie richtte op de kwaliteiten en de positieve eigenschappen van het kind. Om ethische overwegingen is hier tijdens de behandelingen aan gewerkt, wat de onderzoeksresultaten mogelijk heeft beïnvloed.

Beide kinderen vonden het boek leuk, maar het monster niet. Kind B vond de tekst veel en moeilijk. Ze herkende zichzelf in Kaat, waardoor het verhaal haar persoonlijk raakte. Zes bladzijdes bespreken in korte tijd, maakte de tekst voor haar wellicht te veel en moeilijk te begrijpen. Een groter aantal behandelingen zou daarom gewenst zijn, met meer tijd om de bladzijden rustig te lezen en bespreken. De behandelingen gingen bovendien wellicht te snel, waardoor het lastig was om de tekst te begrijpen.

De resultaten moeten voorzichtig geïnterpreteerd worden, aangezien het meetinstrument niet gevalideerd is voor kinderen met een TOS en het van origine niet het zelfinzicht meet. Vraag 4 is bijvoorbeeld niet relevant voor de doelgroep van kinderen met een TOS, aangezien zij over het algemeen geen moeite hebben met het uitspreken van de eigen naam. Dit onderzoek is ten tweede uitgevoerd met een kleine groep participanten. Vervolgonderzoek op grotere schaal zal een krachtiger resultaat opleveren, dat beter te generaliseren is. Bij het onderzoek was tot slot geen controlegroep aanwezig, waardoor niet met zekerheid geconcludeerd kan worden dat de kinderen meer zelfinzicht hebben gekregen door de psycho-educatie-interventie.

Aanbevelingen voor de beroepspraktijk

Psycho-educatie kan een zinvolle aanvulling zijn op de logopedische behandeling om het zelfinzicht bij kinderen met een TOS te vergroten. Zelfinzicht heeft een positief effect op het zelfvertrouwen, wat de kans op een positief zelfbeeld vergroot. De gevolgen van een laag zelfbeeld, zoals onder andere blijkt uit de bevindingen van Jerome et al. (2002) en Marton et al. (2005), kunnen hierdoor mogelijk worden voorkomen. Aangezien kind A pas in behandeling 4 een vorm van zelfinzicht liet zien, zijn meer dan vier behandelingen met psycho-educatie gewenst. Het is belangrijk dat voor de behandelingen tijd wordt genomen en dat de principes van kijken, wachten en luisteren van Pepper en Weitzman (2017) worden toegepast voor het creëren van een veilige en vertrouwde omgeving. Tot slot wordt grootschalig onderzoek aanbevolen, met wetenschappelijke evidentie over het belang van psycho-educatie en het vergroten van het zelfinzicht als doel.

Referenties

- Broedelet, I., Scheper, A., Rispens, J., Boelhouwer, W., & Ter Wal, A. (2015). *Vertelvaardigheden en executieve functies bij kinderen met een TOS*. Geraadpleegd op 10 maart 2021, van https://www.researchgate.net/publication/285322225_Vertelvaardigheden_en_executieve_functies_bij_kinderen_met_TOS
- Crowley, V., Rose, J., Smith, J., Hobster, K., & Ansell, E. (2008). Psycho-educational groups for people with a dual diagnosis of psychosis and mild intellectual disability: A preliminary study. *Journal of Intellectual Disabilities*, 12(1), 25-39. doi:10.1177/1744629507086606
- Gerrits, E., & Van Niel, E. (2012). Taalachterstand of taalontwikkelingsstoornis. *Logopedie en Foniatrie*, 11, 6-11. Geraadpleegd op 5 april 2021, van <https://www.yumpu.com/nl/document/read/4141080/taalachterstand-of-taalontwikkelingsstoornis>
- Gordon, K., Murin, M., Baykaner, O., Roughan, L., Livermore-Hardy, V., Skuse, D., & Mandy, W. (2015). A randomised controlled trial of PEGASUS, a psychoeducational programme for young people with high-functioning autism spectrum disorder. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 56(4), 468. doi:10.1111/jcpp.12304
- Henry, L. A., Messer, D. J., & Nash, G. (2012). Executive functioning in children with specific language impairment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 53(1), 37-45. doi:10.1111/j.1469-7610.2011.02430.x
- Ipenburg, J., & Van Niel, E. (2020). *Het Taalmonster van Kaat: Een boek over leven met een TOS*. Utrecht: Levendig Uitgever.
- Isarin, J., Jekeli, I., Hermans, D., & Vissers, C. (2017). *Handreiking sociaal-emotionele problematiek bij kinderen en jongeren met een TOS*. Sint-Michielsgestel: Koninklijke Kentalis. Geraadpleegd op 3 mei 2021, van <https://www.kentalis.nl/wetenschappelijk-onderzoek/taal-en-sociaal-emotionele-problematiek-bij-tos>
- Jerome, A. C., Fujiki, M., Brinton, B., & James, S. L. (2002). Self-esteem in children with specific language impairment. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 45(4), 700-714. doi:10.1044/1092-4388(2002/056)
- Kentalis. (z.d.). Hoe herken ik een TOS? Geraadpleegd op 17 april, van https://www.kentalis.nl/herken-tos?gclid=EAIaIQobChMImbG_25qA8QIVR-xRCh1-GQHPEAAYASAAEgLEOvD_BwE

- Marton, K., Abramoff, B., & Rosenzweig, S. (2005). Social cognition and language in children with specific language impairment (SLI). *Journal of Communication Disorders*, 38(2), 143-162. doi:10.1016/j.jcomdis.2004.06.003
- Montoya, A., Colom, F., & Ferrin, M. (2011). Is psychoeducation for parents and teachers of children and adolescents with ADHD efficacious? A systematic literature review. *European Psychiatry*, 26(3), 166-175. doi:10.1016/j.eurpsy.2010.10.005
- Morin, A. (2011). Self-awareness part 1: Definition, measures, effect, functions, and antecedentes. *Social and Personality Psychology Compass*, 5(10), 807-823. doi:10.1111/j.1751-9004.2011.00387.x
- Morin, A. (2017). The frequency, content, functions, and varieties of inner speech. *Psycritiques*, 62(14). doi:10.1037/a0040806
- NVLF. (2017). *Richtlijn Logopedie bij taalontwikkelingsstoornissen*. Geraadpleegd op 10 maart 2021, van <https://www.nvlf.nl/wp-content/uploads/sites/2/2020/10/Richtlijn-TOS.pdf>
- Norbury, C. F., Gooch, D., Wray, C., Baird, G., Charman, T., Simonoff, E., & Pickles, A. (2016). The impact of nonverbal ability on prevalence and clinical presentation of language disorder: evidence from a population study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(11), 1247-1257. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12573>
- Pepper, J., & Weitzman, E. (2017). *Praten doe je met z'n tweeën* (6^e druk). Amsterdam: SWP.
- Schermer, B., Hagenauw, D., & Falot, N. (2018). *Handleiding Algemene verordening gegevensbescherming en Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming*. Geraadpleegd op 19 april 2021, van <https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/sites/default/files/atoms/files/handleidingalgemeneverordeninggegevensbescherming.pdf>
- Siméa. (2017). *Richtlijn voor de toelaatbaarheidsbepaling voor ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen*. Geraadpleegd op 28 april 2021, van <https://simea.nl/media/richtlijnen/simea-brochure-richtlijn-toelaatbaarheid-20170901.pdf>
- Vanryckeghem, M., & Brutten, G. J. (2015). *KiddyCAT: Communication Attitude Test voor stotterende kleuters*. Kerkham: Sig vzw.
- Van der Meijden, S., & Van der Stegen, B. (2009). Ik heb iets van autisme ofzo, psycho-educatie voor slimme jongeren met ASS. *Kind en Adolescent Praktijk*, 8(4), 186-197. <https://doi-org.hu.idm.oclc.org/10.1007/BF03088077>

Van Lieshout, T. (2009). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen. Een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten* (2de ed.). Houten: Bohn stafleu van Loghum.

Vermeulen, P. (2005). *Ik ben speciaal 2*. Berchem: Uitgeverij EPO.

Bijlage 1. KiddyCAT antwoordsleutel (Vanryckeghem & Brutten, 2015)

KiddyCAT

Communication Attitude Test voor stotterende kleuters

M. Vanryckeghem & G.J. Brutten

Antwoordsleutel

Vetgedrukte antwoorden krijgen een score = **1**

1. Praat jij goed?	Ja	Neen
2. Is het moeilijk voor jou om woorden te zeggen?	Ja	Neen
3. Vinden mama en papa dat je goed spreekt?	Ja	Neen
4. Is het moeilijk voor jou om je naam te zeggen?	Ja	Neen
5. Proberen mensen je te helpen om te praten?	Ja	Neen
6. Is spreken moeilijk voor jou?	Ja	Neen
7. Komen je woorden gemakkelijk uit je mond?	Ja	Neen
8. Praat je goed met iedereen?	Ja	Neen
9. Denk jij dat spreken moeilijk is?	Ja	Neen
10. Spreek je graag?	Ja	Neen
11. Zijn er woorden die soms moeilijk uit je mond komen?	Ja	Neen
12. Vinden de mensen dat je goed spreekt?	Ja	Neen

KiddyCAT © M. Vanryckeghem & G.J. Brutten (2015). Alle rechten voorbehouden.

sig
sterk in grenzen verleggen

Bijlage 2. Vragenlijst leerling over de ervaring van het Taalmonster van Kaat (Ipenburg & Van Niel, 2020).

- Ik ben een
 - Jongen
 - Meisje
- Ik ben jaar oud
- Ik heb
 - Wel TOS
 - Geen TOS

- 1. Wat vond je van het verhaal? Je mag meerdere dingen aanklikken
 - Leuk
 - Verdrietig
 - Zielig
 - Saai
 - Spannend
 - Herkenbaar (ik heb dit zelf ook)
 - Vervelend
 - Anders, namelijk.....

- 2. Wat vond je van het monster in het hoofd van Kaat?
 - Een goede manier om uit te leggen wat TOS is
 - Een slechte manier om uit te leggen wat TOS is
 - Wel een goede manier, maar ik vond het monster niet leuk
 - Anders, namelijk.....

- 3. Wat vond je van de tekst in het boek?
 - Er was te veel tekst
 - Er was te weinig tekst
 - Er was precies genoeg tekst
 - De tekst was moeilijk te begrijpen
 - De tekst was makkelijk te begrijpen
 - De tekst was te kinderachtig
 - Anders, namelijk.....
 - Ik weet het niet

- 4. Wat vond je van de tekeningen? Je mag meer dingen zeggen/aanvinken.
 - Ik vond de tekeningen mooi of leuk
 - Ik vond de tekeningen duidelijk
 - Ik vond de tekeningen niet mooi
 - Ik vond de tekeningen kinderachtig
 - Ik vond de tekeningen niet duidelijk
 - Er waren teveel tekeningen
 - Er waren te weinig tekeningen
 - Anders, namelijk.....
 - Ik weet het niet

Bijlage 3. Toestemmingsformulier

Geachte ouder(s),

Mijn naam is Manon van Neck. Ik ben vierdejaars logopediestudent aan de Hogeschool Utrecht. Op 1 februari 2021 ben ik begonnen met mijn afstudeerstage, waar ik mijn opleiding tot logopedist hoop af te ronden. Voor mijn afstudeeronderzoek ga ik opzoek naar de invloed van psycho-educatie op het zelfinzicht bij kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS). Uit de wetenschappelijke literatuur komt naar voren dat veel kinderen met een TOS beperkt zelfinzicht hebben. Dit houdt in dat zij onvoldoende kennis hebben over hun eigen problematiek. Door middel van psycho-educatie krijgen kinderen inzicht in de symptomen en gevolgen van hun TOS. Het doel hiervan is dat de kinderen meer zelfinzicht krijgen en een realistischer zelfbeeld ontwikkelen. Daarnaast wil ik er graag voor zorgen dat de kinderen zich begrepen en gehoord voelen.

Tijdens de psycho-educatie behandelingen gaan we het prentenboek Het Taalmonster van Kaat, geschreven door Esther van Niel en Janneke Ipenburg lezen. Het Taalmonster van Kaat gaat over een meisje met een TOS en is geschreven voor kinderen met een TOS. Voor Kaat voelt het alsof de TOS een rommelig monster is, dat van taal een grote chaos maakt. Een dag voor Kaat is hierdoor vermoeiender en frustrerender dan voor andere kinderen. Kaat krijgt in het verhaal hulp van een logopedist. Ze krijgt ondersteuning voor de taalproblemen die zij dagelijks ondervindt en leert het monster in haar hoofd te temmen. Het prentenboek maakt het mogelijk om samen met een betrokkene over de symptomen en gevolgen van TOS te praten. Samen gaan we opzoek naar manieren hoe ze met hun TOS kunnen omgaan. Ik ga mijn uiterste best doen om een veilige en vertrouwde sfeer op te bouwen, waarin de kinderen zich vrij voelen om TOS met mij te willen bespreken. Wanneer zij dit liever niet doen, zal ik dit natuurlijk respecteren.

Tijdens de gym, zal ik de kinderen 25 minuten individueel behandelen. Hierdoor missen ze geen reguliere logopedie en andere belangrijke schooltaken. Daarnaast is er nog genoeg tijd over om lekker te gymmen.

Na iedere behandeling stuur ik u, na toestemming van uw kind, een mail waarin ik de hoofdlijnen van de gesprekken met jullie deel. Hierdoor weten jullie wat wij met elkaar bespreken, en zouden jullie indien gewenst daar thuis verder over door kunnen praten. Om de behandelingen te kunnen analyseren zal ik de gesprekken opnemen met een opnameapparaat. De opnames zullen na het onderzoek verwijderd worden.

Er zal een voor- en nameting plaatsvinden waarin ik de kinderen een aantal korte vragen stel. Voorbeelden van de vragen die ik ze ga stellen zijn: Weet je wat een TOS is? Weet je waarom je hier op school zit? Proberen mensen je te helpen om te praten? Praat je goed met iedereen? Spreek je graag? Door middel van het stellen van deze vragen kom ik erachter wat de kinderen op dit moment weten over hun TOS en hoe ze daarmee omgaan.

Middels deze brief wil ik graag toestemming vragen voor deelname van uw kind aan dit onderzoek. Verder vraag ik hierbij ook toestemming voor het gebruiken van (test)gegevens van uw kind. Ik zal deze informatie te alle tijden met vertrouwen en respect behandelen. De gegevens worden volledig geanonimiseerd.

Graag hoor ik uiterlijk (*datum, 1 week na versturen van brief*) van u of u uw kind mee wil laten werken aan dit onderzoek. Wanneer u besluit hiermee akkoord te gaan, wil ik u vragen hier schriftelijk toestemming voor te geven door onderstaand formulier in te vullen en te ondertekenen.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Indien u vragen heeft, twijfel dan niet om contact met mij op te nemen door een e-mail te sturen naar: X of te bellen naar: X.

Vriendelijk bedankt voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Manon van Neck

Toestemmingsverklaringsformulier ouder(s)

- Ik verklaar op een voor mij duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode, doel en [indien aanwezig] de risico's en belasting van het onderzoek.
- Ik weet dat de gegevens en resultaten van het onderzoek alleen anoniem en vertrouwelijk aan derden bekend gemaakt zullen worden. Mijn vragen zijn naar tevredenheid beantwoord.
- Ik begrijp dat geluidopnamen, foto's en video-opnamen of bewerking daarvan uitsluitend voor onderwijs en/of wetenschappelijke presentaties zal worden gebruikt.

Ondertekening ouder(s):

Naam ouder 1:.....

Handtekening ouder 1:.....

Naam ouder 2:.....

Handtekening ouder 2:

Datum:.....

Bijlage 4. Ingevulde vragenlijst leerling over de ervaring van het prentenboek Het Taalmonster van Kaat, Kind A

- Ik ben een
 - **Jongen**
 - Meisje
- Ik ben 8 jaar oud
- Ik heb
 - **Wel TOS**
 - Geen TOS

1. Wat vond je van het verhaal? Je mag meerdere dingen aanklikken

- **Leuk**
- Verdrietig
- Zelig
- Saai
- Spannend
- Herkenbaar (ik heb dit zelf ook)
- Vervelend
- Anders, namelijk.....

2. Wat vond je van het monster in het hoofd van Kaat?

- Een goede manier om uit te leggen wat TOS is
- Een slechte manier om uit te leggen wat TOS is
- **Wel een goede manier, maar ik vond het monster niet leuk**
- Anders, namelijk.....

3. Wat vond je van de tekst in het boek?

- Er was te veel tekst
- Er was te weinig tekst
- Er was precies genoeg tekst
- De tekst was moeilijk te begrijpen
- **De tekst was makkelijk te begrijpen**
- De tekst was te kinderachtig
- Anders, namelijk **mooi**
- Ik weet het niet

4. Wat vond je van de tekeningen? Je mag meer dingen zeggen/aanvinken.

- ☐ **Ik vond de tekeningen mooi of leuk**
- ☐ **Ik vond de tekeningen duidelijk**
- ☐ Ik vond de tekeningen niet mooi
- ☐ Ik vond de tekeningen kinderachtig
- ☐ Ik vond de tekeningen niet duidelijk
- ☐ Er waren teveel tekeningen
- ☐ Er waren te weinig tekeningen
- ☐ Anders, namelijk
- ☐ Ik weet het niet

Bijlage 5. Ingevulde vragenlijst leerling over de ervaring van het prentenboek Het Taalmonster van Kaat, Kind B

- Ik ben een
 - o Jongen
 - o **Meisje**
 - Ik ben 7 jaar oud
 - Ik heb
 - o Wel TOS
 - o **Geen TOS** → Is al een klein beetje voorbij, omdat jullie mij helpen!
1. Wat vond je van het verhaal? Je mag meerdere dingen aanklikken
- o **Leuk**
 - o Verdrietig
 - o Zielig
 - o Saai
 - o **Spannend**
 - o Herkenbaar (ik heb dit zelf ook)
 - o Vervelend
 - o Anders, namelijk.....
2. Wat vond je van het monster in het hoofd van Kaat?
- o Een goede manier om uit te leggen wat TOS is
 - o Een slechte manier om uit te leggen wat TOS is
 - o **Wel een goede manier, maar ik vond het monster niet leuk → het monster haalde de woorden door elkaar en daarom vond ik het niet leuk.**
 - o Anders, namelijk.
3. Wat vond je van de tekst in het boek?
- o **Er was te veel tekst**
 - o Er was te weinig tekst
 - o Er was precies genoeg tekst
 - o **De tekst was moeilijk te begrijpen**
 - o De tekst was makkelijk te begrijpen
 - o De tekst was te kinderachtig
 - o Anders, namelijk.....
 - o Ik weet het niet

4. Wat vond je van de tekeningen? Je mag meer dingen zeggen/aanvinken.

- ☐ **Ik vond de tekeningen mooi of leuk**
- ☐ Ik vond de tekeningen duidelijk
- ☐ Ik vond de tekeningen niet mooi
- ☐ Ik vond de tekeningen kinderachtig
- ☐ Ik vond de tekeningen niet duidelijk
- ☐ **Er waren teveel tekeningen**
- ☐ Er waren te weinig tekeningen
- ☐ Anders, namelijk.....
- ☐ Ik weet het niet